

STEREOFOTOGRAFI

Bilder med djup

Avståndet mellan människans ögon är cirka sex centimeter. Varje öga alstrar en platt tvådimensionell bild och först när ögonparets signaler kopplas samman i hjärnan uppstår en bild med djup. Det tredimensionella synintrycket kan simuleras med hjälp av den fotografiska stereotekniken.

Fotografins pionjärer insåg tidigt att en kamera med dubbla objektiv kunde ge den tvådimensionella bilden en djupverkan. Bildparet exponerades samtidigt. Men till skillnad från vanliga pappersbilder krävdes särskild apparatur för att kunna uppleva stereobildens djup. De färdiga bilderna studerades i olika typer av betraktningsapparater.

Stereobilder framställdes redan under daguerreotypins dagar och hade växlande popularitet under hela 1800-talet. Mot slutet av århundradet nåddes en höjdpunkt. En kunskapstörstande medelklass på båda sidor av Atlanten efterfrågade bildande och roande stereobilder och varje år producerades sådana bildpar i miljonupplagor.

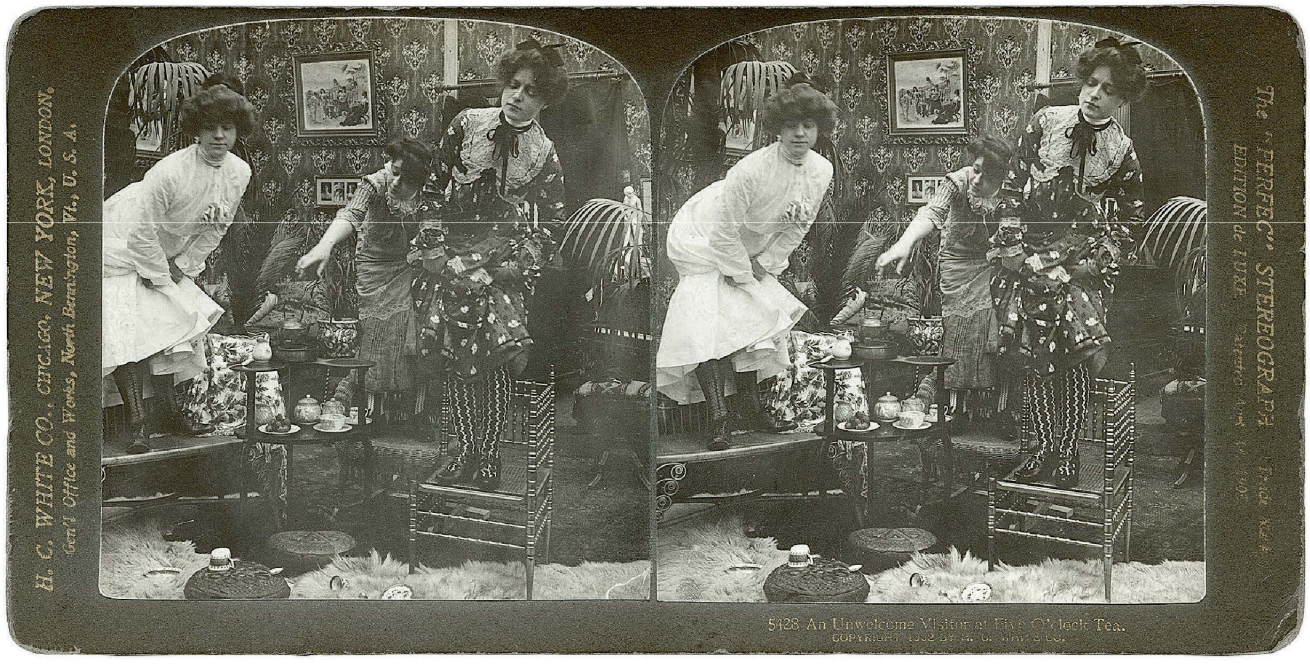
En mängd ämnesområden presenterades: fjärran länder, klassiska stadsmiljöer, historiska minnesmärken, främmande folk, tekniska framsteg, aktuella byggnadsprojekt, biologiska märkvärdigheter, flora och fauna. Bildparen salufördes ofta i numrerade serier och gärna med en informativ text på flera världsspråk. De hade en starkt pedagogisk prägel.

Förströelse och underhållning med skämtsamma tablåer, burleskerier och muntrationer av olika slag utgjorde en populär genre. Rena nyhetsbilder var en annan kategori, exempelvis Boerkriget i Sydafrika på 1890-talet, jordbävningen i San Fransisco 1906, arbetena med Panamakanalen och andra världshändelser.

Under 1900-talet minskade stereobildernas popularitet hos allmänheten. I stället användes de allt mer i vetenskapliga sammanhang och även inom det militära området blev stereobilder

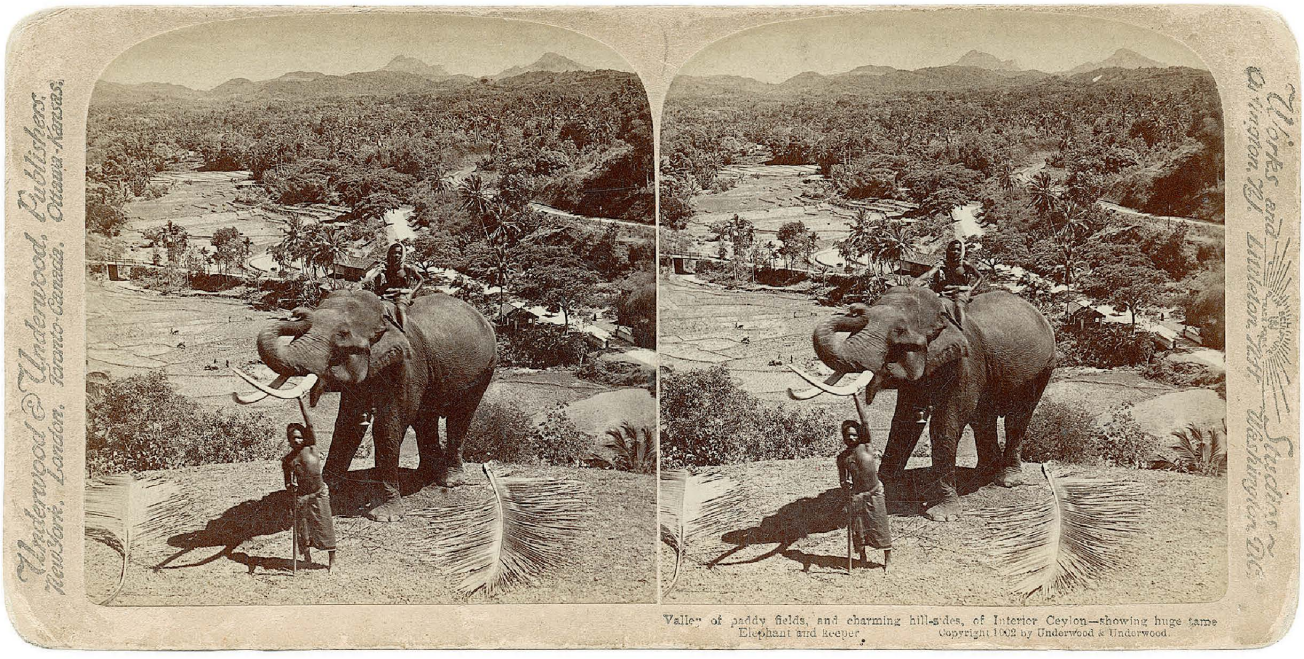
Betraktningsapparat för stereoskopiska fotografier från 1860-talet. De mindre linserna användes för stereobilder medan den stora linsen var avsedd för detaljstudier av fotografierna. Med hjälp av en höj- och sänkbar bildram fick betraktaren en så bekväm betraktningsvinkel som möjligt. Foto: Emma Fredriksson/TM

"**Admiring Tourists** viewing the Falls, from Prospect Point, Niagara". Foto: Underwood & Underwood 1903

"**An Unwelcome Visitor** at Five O'clock Tea." Foto: H. C. White Co [u.å]

"**Valley of paddy fields,** and charming hill-sides, of Interior Ceylon – showing huge tame Elephant and keeper." Foto: Underwood & Underwood 1902

"**On the Promenade**, Brooklyn Bridge, New York." Foto: Underwood & Underwood 1904

"Glacier du Schreckhorn."
Foto: C. Lamy 1860–1880

Kamerafabrikanten Hugo Svensson & Co i Göteborg började på 1910-talet sälja en serie kameror som kallades Stella, hopfällbara kameror i fickformat. Ett par av modellerna var avsedda för stereofotografi och plåtar i format 8,5x17 centimeter alternativt planfilm i storlek 8x16 centimeter. De hade enkla hålbländare och kortaste exponeringstid var 1/100 sekund.
Foto: Ellinor Algin/TM

viktiga. Att kunna se objekt i tre dimensioner var i många fall väsentligt. Särskild teknik utvecklades för olika ändamål, exempelvis inom medicin, kartografi och flygfoto.

Stereobildens funktion som lättsamt nöje blev åter aktuell på 1950-talet. Särskilda betraktningsapparater och bildserier i små format för barn och ungdom efterfrågades. Men denna form av underhållning fick snart konkurrens av andra medier och försvann från marknaden. Helt andra medieformer för nytta och nöje växte fram.

I sen tid har stereopresentationer fått förnyad aktualitet bland annat i form av digitala applikationer, så kallad Virtual Reality. VR-tekniken simulerar tredimensionella miljöer och innesluter betraktaren i fiktiva världar. Professionella varianter av denna programtyp används numera inom bland annat medicin och för träningsändamål inom den militära och civila sektorn. ■

Stereokamerorna var utrustade med dubbla objektiv för kvadratiska negativformat, här en av de modeller som den engelska kameratillverkaren J. Lancaster & Son i Birmingham började tillverka på 1890-alet. Den laddades med glasplåtar som mätte 8x18 centimeter.
Foto: Emma Fredriksson/TM

